

BALNINKŲ BAŽNYČIA

Bažnyčios istorija. Parapija Balninkuose įsikuria tik XVI a. pradžioje, kai buvo pastatyta pirmoji medinė bažnyčia 1507 m., kuri 1765 m. sudegė ar pati sugriuvo.

Nauja, medinė 1771 m. pastatyta Anykščių ir Balninkų seniūno Juozapo Zybergo ir Vilkmergės apskrities arklininko Juozo Erdmano lėšomis, skirta šv. Stanislovui, vyskupui ir kankiniui. Bažnyčioje rasta evangelija lenkiška ir lietuviška. Manoma, kad pamokslai buvo sakomi lietuviškai. 1906 m. visai susenus medinei Balninkų bažnyčiai, parengiamas dvibokštės neoromaninės – neogotikinės architektūros formų bažnyčios projektas (inžinierius architektas Michailas Dubovikas). Projektavimu ir statyba pradžioje rūpinasi Balninkų klebonas kun. Mikalojus Vėžys, o baigiama statyti 1910 m. klebonaujant kun. Adomui Jusiui. Skirtingai negu ankstesnioji bažnyčia, kuri pagrindiniu fasadu buvo atkreipta į šiaurę, naujoji – į vakarus. Tai labiau susiejo bažnyčią su miestelio sodybomis ir tarsi užbaigė atvirą nuo Alaušų ežero gatvės erdvę. Stambus dvibokštis pastatas tapo pagrindine Balninkų ir jų apylinkių dominante.

Pastačius bažnyčią, klebonas A. Jusius kvietė parapijiečius į talką aptverti šventorių akmenų mūro tvora. Žmonės turėjo privežti daug akmenų tvorai. Todėl jie, pasikinkę arklius, vežiojo ant šventoriaus pilnus vežimus lauko akmenų.

1921 m. Šv. Stanislovo titulu bažnyčią konsekrovo Žemaičių vyskupas Pranciškus Karevičius.

Per antrąjį pasaulinį karą, iš rytų besitraukiantys vokiečiai nužiūrėjo bažnyčios varpą, ketindami išvežti Vokietijon šoviniams gaminti. Klebonas Juozas Susnys su keliais patikimais žmonėmis nukėlė varpą ir su auksiniais bažnyčios kielikais užkasė po žeme. Vokiečiams atidavė senus varpus, o gerieji varpai ir dabar sekmadieniais kviečia parapijiečius į mišias, skamba, palydėdami mirusius į kapines.

Architektūra. Mūrinė bažnyčia yra eklektinė, romaniško ir gotiško stilių mišinys. Stambūs fasadiniai bokštai yra keturių tarpsnių, apjuosti smulkių arkučių karnizais. Akustinės angos turi pusapskrites arkas. Frontone dominuoja didelis apskritas langas ir trikampis atikas su arkučių karnizais. Šoninėse sienose matomi truputį ištraukti transeptai ir po šešis aukštus langus su smailomis arkomis. Langai suskaidyti gotiškai į tris statmenas padalus su apskritais stiklai viršuje. Sienos sustiprintos kontraforsais ir apjuostos arkučių karnizais.

Bažnyčios interjeras gotiškai suskliaustas ir padalintas į tris navas. Centrinėje navoje yra presbiterija. Didįjį altorių puošia daug smailių arkų ir pinaklių. Bažnyčios altoriai daryti Prūsijoje. Simetriškai sustatytos trys statulos. Ant sienų ir paskliautėse tapyti ornamentai.

Bažnyčioje esanti Nazariečio medinė skulptūra įtraukta į kultūros paminklų sąrašą ir saugoma Valstybės. Tai XIX a. kūrinys – 107 cm skulptūra, padaryta liaudies meistro. Gerai įkomponuotas iš vytelių pintas erškėčių vainikas, skulptūros drabužis tamsiai raudonos spalvos.

Skulptūromis bažnyčią puošė menininkas – skulptorius Silvanas Jakševičius. Darydamas šv. Antano skulptūrą 1933 m. paskendo Piršeno ežere, o šv. Jono Bosko skulptūra atvežta iš Italijos.

THE CHURCH OF BALNINKAI

Church history. The parish in Balninkai was established only at the beginning of the 16th century, when the first wooden church was built in 1507, which burnt down or collapsed in 1765.

The new wooden church was built in 1771 at the expense of Juozapas Zybergas, the elder of Anyksciai and Balninkai, and Juozas Erdmanas, a horse breeder of Vilkmergė district, and was dedicated to St. Stanislovas. A gospel in Polish and Lithuanian was found in the church. But it is believed that the sermons were delivered in Lithuanian. In 1906, when the wooden church in Balninkai had completely deteriorated, a project for a two-domed church with neo-romantic- neo-gothic architectural forms was drawn up (engineer-architect Mikhail Dubovik). The design and construction were initially supervised by the priest of Balninkai, Fr. Mikalojus Vezys, and the construction was completed in 1910 by the priest Adomas Jusys. Unlike the previous church, which

had its main facade facing north, the new church faces west. This linked the church more closely to the homesteads in the town and completed the open space of the street from Alausai lake. The large two-domed building became the main landmark of Balninkai and its surroundings.

After the church was built, priest A. Jusius invited the parishioners to help him build a stone masonry fence around the churchyard. People had to bring many stones for the fence. Therefore, they used horses to carry wagons full of field stones to the churchyard.

In 1921, the church was consecrated by bishop Pranciskus Karevicius under the title of St. Stanislovas. During the Second World War, the Germans retreating from the East took a look at the bell of the church, intending to take it to Germany to make bullets. The priest Juozas Susnys and a few trustworthy people took the bell and buried it underground. The old bells were handed over to the Germans, and the good bells are still ringing on Sundays to invite parishioners to church and to lead the dead to the cemetery.